

'Soft Law', jogi érvényesség és nemzetközi emberi jogok

Mátyás Bódig

Senior Lecturer, University of Aberdeen

m.bodig@abdn.ac.uk

Az utóbbi évtizedek egyik figyelemreméltó jogi jelensége a 'soft law' változatos formáinak terjedése. Az előadás ennek a jelenségnek a konceptuális jogelméleti összefüggéseivel foglalkozik, különös tekintettel a jogi érvényesség problematikájára. Az előadásban abból indulok ki, hogy a 'soft law' és a 'hard law' közötti kontrasztot a legjobban az érvényesség kategóriájára tekintettel lehet megragadni. Az elemzés reflexiós bázisát a 'soft law' egyik karakterisztikus megnyilvánulásának, a nemzetközi emberi jogi testületek által kibocsátott általános kommentároknak (*general comments*) a vizsgálata képezi. Különös figyelmet szentelek a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányához kapcsolódó általános kommentároknak.

Az előadás első részében a konceptuális jogelméleti álláspontomat vázolom, hogy pontosabb képet adjak a jogi érvényesség releváns fogalmáról. Arra koncentrálok, hogy rámutassak, milyen értelemben teszi az intézményes normativitás jelensége a jogi érvényesség kategóriáját a jog egyik fogalmi mozzanatává. Amellett érvelek, hogy ez a konceptuális összefüggés önmagában nem implikálja a formális jogi érvényességnek azt a konstrukcióját, amelyet a modern pozitív joggal asszociálunk. A jogi érvényességnek többféle modellje is kidolgozható, és az, hogy ezek közül melyik intézményesül, a legalitás adott politikai konstrukciójának a függvénye. Ennek megfelelően, ha meg akarjuk érteni, hogy (például a nemzetközi emberi jogok területén) a jogi érvényesség egy konkrét modellje miért váltja ki a 'soft law' bizonyos formáinak megjelenését és terjedését, akkor elsősorban arra kell rákérdeznünk, hogy a legalitás milyen politikai konstrukciója jellemzi a nemzetközi jogot - vagyis hogy a nemzetközi jog miként kapcsolja össze a jogszerűség és a jogi érvényesség fogalmait a szuverenitás, a legitimitás és a joguralom politikai eszméivel.

Az előadás második része a következő tézis következményeit bontja ki: mivel a nemzetközi jogban az állami szuverenitás központi szerepe csak a legalitás egy kifejezetten szűk konstrukciójának hagy teret, 'soft law' mechanizmusok kialakítása nélkül sok jogterületen nincs valós esély, hogy a jogi szabályozás az érdemi cselekvésvezetéshez szükséges minimális komplexitást elérje. Ez különösen jól látható a gazdasági és szociális jogok területén, ahol a releváns 'hard law' olyan mértékben alulszabályozott, hogy a lényeges jogi kötelezettségek artikulálása túlnyomórészt 'soft law' dokumentumokra marad. Jó okunk van azt gondolni, hogy ennek fontos pozitív hozadéka van: a rugalmasabb és könnyebben változtatható 'soft law' jobban tükrözi az emberi jogi doktrína változásait, és lehetőséget biztosít arra is, hogy a jogtudomány és az emberi jogi aktivisták nagyobb befolyást gyakoroljanak a jogi fejlődésre. Ugyanakkor a 'soft law' megnövekedett szerepe kétségtelenül felvet súlyos legitimitási kérdéseket, és így veszélyeztetheti az emberi jogi testületek jogi-szakmai hitelességét. Mivel azonban a 'soft law' terjedése itt mélyebb strukturális feszültségek következménye, a megoldás aligha az, hogy az azt termelő mechanizmusokat megpróbáljuk visszaszorítani. Inkább arra van szükség, hogy bizonyos vonatkozásokban újragondoljuk a legalitásra és a jogi érvényességre vonatkozó elképzeléseinket, és ezáltal a hatékony jogvédelemre vonatkozó elvárásaink jobban összhangba kerüljenek a jogbiztonság és a legitim autoritás követelményeivel. A feladatnak itt nemcsak intézmény-tervezési, hanem jogelméleti dimenziói is vannak.